

УДК 342.53 (497.11) „1908/1912“ (048)

”О НИШКИМ ПОСЛАНИЦИМА -
СРПСКА НАРОДНА СКУПШТИНА - НИШКИ ПОСЛАНИЦИ 1908-1912”

Апстракт: *Књигу Српска Народна скупштина од 1908. до 1912. године приредио је Драгиша М. Стојадиновић, народни посланик за Тимочку Крајину, један од неготинских интелектуалаца тога времена, и шеф кинематографске секције на Солунском фронту. Главни део књиге чине фотографије са кратким биографијама Краљевског Дома, затим Владе, Председништва и народних посланика по окрузима и варошима.*

Кључне речи: *Српска Народна скупштина, Краљевски Дом, Влада, Председништво, окрузи, вароши, народни посланици, радикали, народњаци, самосталци ...*

Књигу *Српска Народна Скупштина од 1908. до 1912. године* уредио је Драгиша М. Стојадиновић, библиотекар народне скупштине у овом периоду. Ова књига је једна од веома ретких публикација, доста вредна, и са поштовањем аутора. Штампана је у државној штампарији Краљевине Србије у Београду 1911. године. Она садржи увод, у коме су дати изводи из основа јавног права од Сл. Јовановића, док други и главни део књиге чине фотографије са кратким биографијама Краљевског Дома, затим Владе, Председништва Народне Скупштине и народних посланика по окрузима и варошима. (Бео-

градски, Ваљевски, Врањски, Крагујевачки, Крајински, Крушевачки, Моравски, Нишки, Пиротски, Подрински, Пожаревачки, Руднички, Смедеревски, Тимочки, Топлички, Ужички, и Чачански). На крају саме књиге, после садржаја, у прилогу је дата ситуациона скица скупштинске зграде са придодатим зградама.

Из уводног дела, најважније је напоменути да су уставну и законодавну власт у Србији вршили Краљ и Народна скупштина заједно. Народну скупштину су састављали народни посланици, које је бирао народ, слободно, по уставним одредбама. Само су српски грађани могли да

бирају посланике, јер у државно-правном смислу само они чине српски народ, али не и сви српски грађани без разлике. Устав је знао за две врсте посланика, и то за посланике обичне и за квалификоване посланике. Избор посланика је вршен по кандидатским листама које су предлагане у окрузима и варошима, а које су важиле тек када су биле потврђене од надлежног првостепеног суда.

Кандидатску листу може да предложи у окрузима најмање сто бирача; у вароши са више од једног посланика, најмање педесет бирача, а у вароши где се бира један посланик најмање двадесет бирача.

Што се тиче Скупштине, она није одмах формирана после избора, већ се после именовања посланика конституише као Скупштина. Конституисање Скупштине је било властито дело посланика, али они нису присуствовали док их Краљ није овластио. Као што је Краљ позивао бираче да изабере посланике, тако је Краљ позивао и посланике да се конституишу као Скупштина. Краљ је сазивао Скупштину истим указом којим је и наређивао изборе.

Код редовних избора дан сасанка је био утврђен за 1. октобар, док је код ванредних избора тај дан одређивао Краљ, а најдаље за три месеца од дана распуштања старе Скупштине, односно нова Скупштина морала је да се састане најдаље последњег дана трећег месеца од дана када је стара Скупштина била распуштена.

Између редовног и ванредног сазива Скупштине постојала је разлика, јер се редовни сазив одржавао на основу Устава, а ванредни на ос-

нову Краљевог нахођења. Иначе Скупштина се бирала на четири године, а дан редовних избора утврђен је био за 8. септембар. Право распуштања Скупштине припадало је Краљу, али акт о распуштању морао је да садржи и наредбу за нове изборе у најдаљем року од два месеца, и наредбу за сазив Народне Скупштине најдаље за три месеца. Скупштина се није могла распустити чим се изабере, већ пошто се конституише. Скупштина се такође није могла распустити док не изабере намеснике, односно док не прими краљеву заклетву. Ако је Народна Скупштина била раније распуштена, а нова није била још изабрана, сазивана је стара Скупштина да изврши тај задатак.

Бирачи нису стварали Скупштину, већ су именовали народне посланике, који су тек својим радом стварали Скупштину. Да би посланици могли да створе Скупштину од њих се тражило да се скупе у довољном броју, да се утврди да су та лица била заиста посланици, и да избором председништва одреде органе који ће управљати њиховим састанцима. По Уставу и скупштинском пословнику посланици су полагали заклетву пошто им се овере пуномоћства.

Скупштинско председништво било је састављено од председника, два подпредседника и седам секретара. Бирали су га само посланици са овереним пуномоћством и то тајним гласањем, и апсолутном већином гласова. Једном изабрано председништво није могло бити збачено у току сазива. Када се изабере председништво, сматрало се да је Скупштина била конституисана и о томе се извештавао Краљ. Краљ је отварао Скуп-

штину лично, или преко министарског Савета.

Посланички имунитет је трајао од дана избора, па све време трајања мандата. Нико и никада није могао узети посланика на одговор за глас, који је дао као члан Скупштине. За своја дела ван службене дужности, посланик је одговарао као обичан грађанин. Основна и главна дужност посланика је да присуствују скупштинским седницама. Одсутни посланици нису могли да учествују у скупштинском раду, а ако посланик без одобреног одсуства не долази у Скупштину, био је кажњен губитком дневнице.

Што се тиче Краљевског Дома, Владе, Председништва и народних посланика, требало би рећи следеће: Краљ Србије био је његово величанство Петар I Карађорђевић, председник Владе и Министарског Савета био је Никола Пашић, док је председник председништва Народне Скупштине био Андра Николић, први потпредседник Љубомир Давидовић, а други Јаков Чорбић.¹

Народни посланици за вароши Ниш, Пирот, Алексинац и Прокупље

За Народну скупштину 1908. године, варош Ниш је бирао 2 посланика, са укупно 2.146 гласова. Највише гласова, удружених напредњака и народњака, укупно 1.153 добили су народњаци Петар Станковић - трговац из Ниша и Радослав Агатоновић - професор из Ниша.

Вароши: Пирот, Алексинац и Прокупље су бирали по једног пос-

ланика. За Пирот је изабран радикал Војин Тирковић, који је добио укупно 644 гласа. За Алексинац је изабран самосталац Благоје Илић са 404 гласа, док је за Прокупље изабран народњак Милан В. Петковић са 397 гласова удружених народњака и напредњака.

ПЕТАР СТАНКОВИЋ, народни посланик за варош Ниш, рођен је у Нишу 22. јула 1866. године. Завршио је три разреда основне школе под Турцима у Нишу. За народног посланика је изабран 1906. и 1908. године.

РАДОСЛАВ АГАТОНОВИЋ, народни посланик за варош Ниш, рођен је у Брусу (округ Крушевачки) 30. јуна 1869. године. Завршио је гимназију и Филозофски факултет - историјско филолошки одсек, на Великој школи у Београду. За народног посланика је изабран 1903. године у округу Крајинском, а затим 1906. и 1908. године у Нишу.

БЛАГОЈЕ М. ИЛИЋ, учитељ у пензији, народни посланик за варош Алексинац, рођен је у Сокобањи 23. марта 1871. године. Завршио је пет разреда гимназије и учитељску школу. За народног посланика је изабран 1905. и 1908. г.

МИЛАН В. ПЕТКОВИЋ, адвокат из Прокупља, народни посланик за варош Прокупље, рођен је у Крагујевцу 10. августа 1872. године. Завршио је Правни факултет у Београду. За народног посланика је изабран три пута.

¹ Драгиша М. Стојадиновић, Српска Народна Скупштина 1908-1912., Београд, 1911. г.

*Народни посланици
за округ Топлички*

За Народну скупштину 1908.г. округ Топлички је бирао 4 посланика и свега 12.752 гласа.

За народне посланике су изабрани 2 радикала и 2 самосталца :

РАДИКАЛИ- **ЈОВАН Ћ. ТАТИЋ**, земљорадник из Тулара, срез Прокупачки, и **ИЛИЈА ИЛИЋ**, адвокат из Прокупља, који су укупно добили 5.119 гласова.

САМОСТАЛЦИ - **СОТИР БАЛТЕЗОВИЋ**, трговац из Прокупља, срез Добрички, и **АТАНАСИЈЕ ПРОДАНОВИЋ**, апелациони судија из Београда, који су укупно добили 4.375 гласова.

ЈОВАН Ћ. ТАТИЋ, народни посланик за округ Топлички, носилац радикалне листе, рођен је 9. фебруара 1869.г. у Брзећу округ Крушевачки. Завршио је основну школу. За народног посланика је изабран 1908. године.

ИЛИЈА ИЛИЋ, народни посланик за округ Топлички, носилац радикалне листе, рођен је маја месеца 1866. г. у Нишу. Завршио је гимназију у Нишу и Правни факултет у Београду. За народног посланика је изабран 1901., 1903., 1905., 1906., и 1908. године.

СОТИР БАЛТЕЗОВИЋ, народни посланик за округ Топлички, носилац листе самосталаца, рођен је 8. јула 1858. г. у Нишу. Завршио је два разреда гимназије. За народног посланика је изабран 1901., 1906., и 1908. године.

АТАНАСИЈЕ ПРОДАНОВИЋ, народни посланик за округ Топлички, носилац листе са-

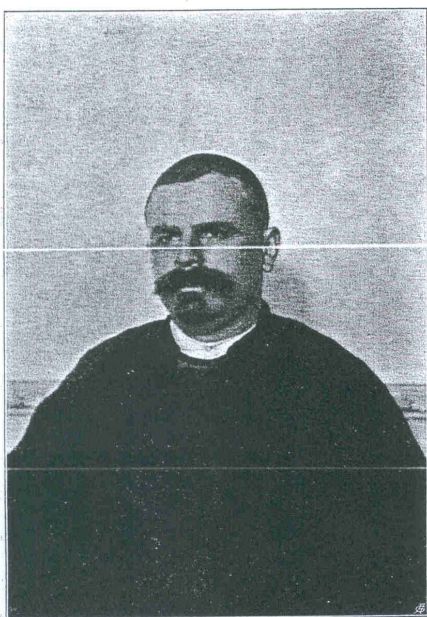
мосталаца, рођен је 18. јануара 1870. г. у Чачку. За народног посланика је изабран 1908. године.

Избори народних посланика за Народну скупштину у овом периоду од 1908 - 1912. године завршени су 18. и 25. маја 1908. године. На изборима је учествовало од 574.811 правних гласача, 402.684 бирача. Од овог броја највише гласова су добили :

- радикали 175.667 гласова
- самостални радикали 125.131 глас
- удружени народњаци и напредњаци 65.608 гласова
- народњаци 16.449 гласова
- напредњаци 11.855 гласова
- социјалисте 3.043 гласа
- сељачка слога 2.583 гласа
- непартијска листа радикала 1.870 гласа
- непартијска листа самосталних радника 370 гласа
- независна листа 106 гласа

Према овом броју гласова датих у одређеним изборним телима, изабрано је 84 посланика радикала, 48 самосталних радикала, 20 народњака, 7 напредњака и 1 социјалиста.²

² Исто ...

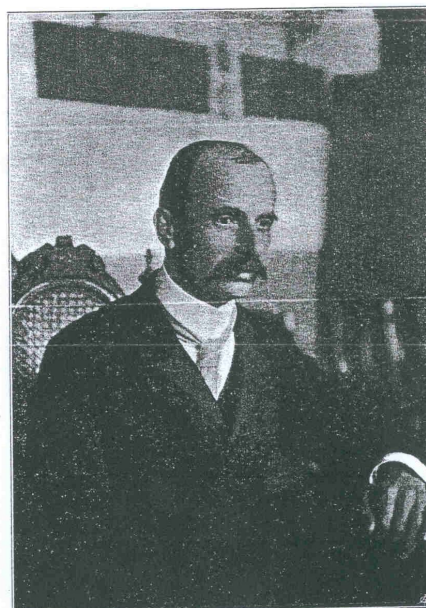
Јован Ђ. Татић,
земљорадник из Тулара, среза прокупачког

Илија Илић,
адвокат из Прокупља

Сотир Балтезовић,
трговац из Пуковца, среза добричког

Атанасије Продановић,
апелациони судија из Београда